

AMABOST EGUN URGAIN'EN

Itzaurrea:

Ondoan aurkituko dozun irakurgaia euskeraz inoiz idatzitako leenengo polizigiroko elebarriaren bizkaieratutako laburpena dozu. Bere egilea Joseba Andoni Loidi Bizkarrondo da.

Loidi 1916. urteko dagonilaren 22an Oreretan jaio zan. Osakaikintza, optika eta oskintzan lizentziaduna da. Gaur egun Irunen bizi da. Bere elerti ekoizpenaren leenengo liburua eta bakarra da gaitzat artu dogun au. Euskaltzaindiako kidea da izan.

'Amabost egun Urgain'en' elebarri au 1955. urtean. gipuzkeraz, idatzi eban Loidik. Euskaltzaindiak eragindako elerti leiaketa batera aurkeztukeran, oorezko aitamen berezia irabazi eban Loidik. Literatura moeta onetako leenengo elebarria izankeran eta, zeozelan, orainaldiko elerti-giro eta norabideetan ateak zabaltzeagaitik, euskaltzain izendatu eben.

Bada, elebarri onek, berak sortzen dau elerti moeta barria euskal idaztien eremuan; ordurarte, euskal idaztietan, beintzat, leenengo polizigaidun elebarria izanik. Goi-mailako elerti sakona izan ez arren, euskal elertian idazlan moeta orretarako asimasiak izateko, gaia ondo autatuta dago egon. Ospe ta balio aundi-aundikoa izan barik, irakurle arruntak errez irakurriko dauan idazlana da. Berak darabilan euskera eredu erreza eta bizkorak ez dautso inori ezelango sosterrik sortuko, aberastu baino, irakurgai au beingo baten gogoz irakurri daian.

Dakartzugun laburpen au irakurri ostean, elebarri bera irakurteko gomendioa emongo neuskizu. Dana dala, on egin daizula!

Bizkaierazko laburpena:

Ilunabar euritsu, otz aretan bajoian, bada, Txomin kalerik kale errian zear; bere aurpegiak, euriaren ezetasunak baino, zeozer gogorak eragindako bildurrez dardarea erakusten ebal.

Txomin, gizon apala besteko maratz, erriko lurperatzailea genduan. Bere bearlekutik, betebearrak bertan beera izteko zeozerk alan beartu izan baleu lez, jantzi-tresnok oraindinokarren aldean eroazala, Erriburutarren etxerantzabizkor abiatu zan. Etxeko jauna kanpoan egoala, neskameak artu eban eta etxean sartu eragin eutson, etxeko andrearen bila joian bitartean. Txomin artega, urduri samar irudian. Egongelan itxaroten egoan bitartean, bere buruak erabilanak bor-bor egiten eutson, dardarearen-dardaraz, nonbait. Bere barrua arik arinen ustu bearrean egoan eta.

Maritxu, etxekoandrea, agertu jakonean, Txominek

barruan eukan guztia blaustada baten bota eutson, arean da: Egurmendi zaarra il zala eta urrengo egunean ilobiratu bear-ko ebela eta, bada, ilobia zabaldu eban Txominek eta aan!, ildako erranaren ilkutzako ool batzuk askatuta egozan, andra orren ilotzaren bekokian tiro batek eragindako zuloa ikusi ebala!!

Entzundakoan, Maritxu urduritu egin zan. Ez eutson entzundakoari, baina, sinisgarritasunik emon gura. Ezin, Egurmenditarrek, zirana— zirala, olakorik egin aal izana! Ma ri here gizonari dana esateko itxaron bearko eutsoela erantzun eutsonean, Txominek, orduantxe bertantxe zeozer egin bearko ebela esaten ekin eutson, urrengo egunean Egurmendi zaarraren eleizkizunak izango ziran eta.

Onetan egozala, Larrola jauna erriko osagile barria agertu zan Erriburutarrenean. Maritxuk, artegasunaren artegasunez Txominek azaldutako guztia esan eutson. Larrolak poliziari deitzeko aolkua emonkeran, Maritxu Donostiako bere senarraren laguna zan Garaidi ikertzaileaz gomutatu zan eta jarraian, jazotakoaren guztiaz jakitun ipini eban. Onek bereala bertaratuko zala ziurtatu eutson. Au etorri bitartean, Larrola osagileak gaiso batzuengana aide egin eban, Txomin bertan urduritasunez beteta hegira lotzen zan artean.

[Ikusitakoa— buruan erabilan Txominek eta apurka-apurka bildurra sartzan asi jakon. Esan egin izanaz damu eban, baina, bestetara txarrago izango zala ebatzi eban, azken baten. Noiz edo noiz Garaidi agertu zan eta etxekoandregaz, Maritxugaz, batu bestean laster, azken au kontu kontari asi jakon. Bitartean, Txomin gizagaixoak sukaldean itxaroten eutsen.

Garaidik Txominen sinisgarritasuna zalantzan ipini eban, ea ikusi ebana oker ikusi eban itaundu eutson Maritxuri. Onek, ostera, Txominen zintzotasuna goitik beerakoa zala erantzun eban.

Azkenik, Txomin eta Garaidi alkartu ziranean Maritxuri esandako berbera Garaidiri, be, barriztu eutson arek. Jarraian, biok ilerrirantza abiatu ziran, Txominek ikusi ebala esandakoa egiztatu guran. Urten orduko, baina, eldu barri zan Larrola osagilea batu jaken.

Ilerrirantzako bidean joiazala, Munube zalakoagaz egin eben alkar, berau andik etorrela, aurki. Munube leengo erriko osagilearen lobeazala. Larrolak Garaidi eta Munube alkar aurkeztu ebazan. Au itzita ilerrirantza abiatu ziran, barriro. Aan aurreratu jaken Txomin euren hegira egoan. Egurmenditarren ilobira urreratu ziran irurok eta Txominek esandakoa, bereala, euren begiez ikusi eikeen, argi ta garbi.

Larrola osagileak bere eritxia jakinazo eutsen: orduan zala amar urte, gitxienez, jazo eitekeala azalduz. Ilerritik urten baino leenago, Garaidik Txomineri aginduak emon eutsozan, arean da, ilkutxea ugertutako untzeek barriro josi eta ezer ikusi izan ez baleu lez egin eiala. Larrolari, barriz, ikusitakoa agopean euki eiala eskatu eutson.

ELERTIA

Ilerritik Txominen etxera abiatu ziran. Garaidi onen etxean sartu zan, hildurrez beteta egoan Txominen emaztea, Inaxi, lasaitzeko asmoz. Onetan ziarduala, Inaxik, egun aretako iluntzean Pirmin Txomin eske etorri jakela autortu eutson Garaidiri. Pirmin Egurmenditarren morroi izandakoa zan eta Egurmendi zaarraren ilobia atontzekotan etorri ei zan.

Donostiako etxera biurtu baino leenago, Erriburutarreneko Maritxu guztiaren jakitun ipini eban Garaidik. Txominek inoana egia zan!

Garaidi apalondoan etxean lasai-lasai egoala, eskuen artean eukan arazoa batetik bestera erabilan buruan. Alako baten, Pirmin, morroiaren izena, bururatu jakon. Pirmin zan, bada. berarentzako susmagarriena eta. Au burura etorri bestean laster. larritasuna sortu jakon bere barruan. Etxetik urten eta abiada otsean Urgain erantza jo eban. Txomin arriskupean egon eitekean eta. Bidean joiala, Pirmin Tominen etxera zergaitik joan zan itauna erabilan buruan. Erailea Pirmin balitz! Pirmin'ek, Txomin'ek ikusitakoaren barri izan baleu, Txomin'enak egingo eukean eta. Oneri ezer txarrik jazo baino leen. berau jagoteko, arik armen Urgainéra eldu gura eban Garaidik.

Ara eldutakoan autoa erriko kanpoko aldean itzi eta oinez joan zan Txornin'en etxerantza. Urreratzean, ate baten kirrinka igarri eban eta alboan egoan txakurzulo antzerako baten ostendu zan. Pirmin bera izan eitekealakoan edo. Oinkada otsak gerorago eta urrago entzuten asi zan eta zana, Txominen etxera ondoratukeran, Txomin bera zala ikusi eban. Lasutu zan Garaidi, arean baten. Bada, Txomin, artutako betehearrak egin ostean, etxeratu zan. Txomin ondo egoana egiztatu ta gero, gaua emoteko onen etxera urreratu zan Garaidi. Senar-emazteak larritu ez eitezan, autoak matoraren bat euki ebalta eta non lo egitekorik ez eukanez, eurenaren ostatu eske joatea hururatu jakola esan eutsen. Bertan. Inaxi Txominen andreak oea atondu eutson, ilerri aldera egoan etxeko logelan, ain zuzen be. Garaidi, beraz, au ikusikeran pozik hamo pozago lotu zan, alan bada, gau osoa ilerria zelatan emon eikean eta.

Alako baten, goiz aretan goiz, gizon sendo, ondo jantzitako bat agertu zan etxe inguruetan, ara-ona hegira egoala. Garaidik egoan logelaren leio zirrikitutik aren ibilerak zelatzen ebazan. Gizon a ilerriko ateraino urreratuz, ate a zabalzen aalegindu zan. Atea. baina, itxita egoan. Garaidirentzako badaezbadako emoten eban gizonaren barri jakiteko Inaxirengana jo eban. Inaxik bera ikusita, hereala ezagutu eban: Pirmin zan! Orduan. Txomin berarengana erakarriz, ilobia berak agindu eutson lez ia itzi ebalta itaundu eutson Garaidik. Baiezko erantzunagaz, Txomineri urten eiala esan eutson, Pirmin Txomin beragaz alkartzeko asmotan eta ilerria joateko eskatuko utsolakoan. Alan esan, alan, jazo. Pirmin, Egurmenditarren morroi izana, zaarraren ilobia atontzen etorri ei zan eta!

Ara joaten ziranean, Garaidik ostenduta urretik jarraitzen eutsen, Txomineri ezer jazoko eta. Amaitutakoan, Pirminek Txomineri eskerrak emon eta aide egin eban. Ez ei eban ezer susmatu, aurki. Txomin eta Garaidi, baxotxa bere etxera joan ziran, Garaidi, barriz, poz baten bajoian joan be. Korapiloaren arimustur bat baeukan eta!

Urgain'go Joxe Jokinen ostatuan gosaria artzeko asmotan

sartu zan Garaidi geroago goiz aretan, Erriburutarren etxera joateko goizegi zalako, nonbait. Gosaria jaten ziarduala, aurreko gaueko Txomineri buruzko arazoa barriro jatorkon burura. Uts itzela egin ebana! Pirmin, be, burura jatorkon. Zertan urreratu zan ilobira? Egurmenditarrek errian eukan on izatearen ospe aundia, be, gogoratu eban...

Gosaria amaitu ta Joxe Jokin ostatuko ugazaba zaarra tirrikitarra alboratu jakon. Joxe Jokin barritsu eta non-tzebarri utsa zanez, berba egiteari eragoion, lotu barik, eragon be! Garaidiren burukomina! Berbaren berbaz, Joxe Jokinek, Egurmenditarren izena aitatukeran, Garaidi erdi lotan egoala iratzartzea lortu eban. Eskerrak, alako baten Munube agertu zana...!, aurreko arrastian Larrola osagileak berari aurkeztua, ain zuzen. Munube agertu eta eurenaganatukeran, Joxe Jokinek biak bietara itzi ebazan. A zan bakea! Berau joan bestean laster, Munube ondoratu jakon Garaidiri. Urduri sainar irudian. Garaidigaz nai ta naiez berba egin bear ebalta esan eutson, gero.

Munube'k ez ekian bere salaketea irudiana nondik esaten asi. Artega sainar egoan.

Bere osabea, Urgaingo osagile zaar izandakoa, eta Egurmendi zaarra txiki-txikitatik lagun minak izan zirala zirautson.

Urte batzuetan Urgain'en bizi izan zan Pagodi izeneko gizon gaztea, egun batetik bestera eta inork ez ekiala zelan, betiko ostendu zan. Bere bila ibili ziran, baina ez eben aren lorratzik, be, aurkitu. Munube'ren osabeak, barriz, il zorian burutik joanda egoala, Pagodi aitatu eta Egurmendi'ren errua bein ta barriro autortzen ebalta jakinazo eutson Garaidiri.

Au guztiau zala eta, Munube'k, ordainketearen orde, Pagodiren bilaketearen ikerketea asi eitela eskatu eutson Garaidiri.

Garaidik Munube ostatuan itzi eta Egurmendiren iletetara abiatu zan. Bidean Munubek esandakoa buruan erabilan, naasketa barri a zer danganino ete zan!, bere buruari itaunduz. Eleizaratukeran, Txomin eta baita Pirmin be bertan ikusi ebazan. Pirminek bera ez ikusteko eran jarri zan Garaidi, a obeto jagotekotan edo.

Iniaki MARTIARTU
1995.eko bagilan
(jarraituko)

EUSKAL ASTEA BIZKAIAN "EUSKERAZALEAK" ERATUA

NON: Eskolapioen ikastetxean (Alda.
Rekalde, 19).
NOZ: 1995'eko azilla 13'tik 17'ra.
ORDUA: Arratzaldeko 8'rak.

GAIK ETA IZLARIAK
(URRENGO ZENBAKIAN AGERTUKO DIRA)